

ISSN 2518-1890
DOI 10.35619/ucpmk.v50i

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут культурології
Національної академії мистецтв України**

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities
Institute of Culturology
of the National academy of Arts of Ukraine**



**УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА:
МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
Науковий збірник**

**UKRAINIAN CULTURE:
THE PAST, MODERN WAYS OF DEVELOPMENT
Scientific journals**

**За загальною редакцією *В.Г. Виткалова*
Editor-in-Chief *V. Vytkalov***

**Засновано у 1995 році
Founded in 1995**

***Випуск 50*
*Issue 50***

**Рівне : РДГУ, 2025
Rivne : Rivne State University in the Humanities, 2025**

Співзасновники: Рівненський державний гуманітарний університет та Інститут культурології Національної академії мистецтв України; видавець: Рівненський державний гуманітарний університет

Збірник перерестрований МОН України як фахове видання з культурології (Додаток 4 до наказу Міністерства освіти і науки України 02.07.2020 № 886) і входить до категорії «Б», за спеціальностями: 023 – образотворче мистецтво; 024 – хореографія; 025 – музичне мистецтво; 026 – сценічне мистецтво; 027 – музезнавство, Пам'яткознавство; 034 – культурологія. Згідно зі змінами до наказу № 220 від 12.02.2024 р. до збірника додано нові напрями: 022 – дизайн; 028 – менеджмент соціокультурної діяльності.

Друкуються за рішенням учених рад РДГУ (протокол № 5 від 29 травня 2025 р.) та Інституту культурології НАМ України (протокол № 5 від 5 травня 2025 р.)

Видання зареєстровано: ISSN International Centre (Paris, FRANCE): ISSN № 2518-1890 (Print)

Видання індексується: Index Copernicus (Польща), Google Scholar, Cosmos (США) та Research Gate, Research Bible (Німеччина); CEEOL; Cite factor; European Reference Index for the Humanities (ERIH), Збірник поданий на порталі Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського в інформаційному ресурсі «Наукова періодика України».

Статті перевіряються на системі антиплагиат «strikeplagiarism», або «Unicheck».

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації видано Міністерством юстиції України, серія КВ № 22258-12158 ПР від 20.05.2016 р.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: ідентифікатор медіа R30-02518 (Рішення Національної ради від 25.01.2024 № 183).

Головний редактор:

Muszkiet Radosław – prof. UMK profesor uniwersytetu Katedra Kultury Fizycznej Nicolaus Copernicus University, Toruń, експерт Міністерства національної освіти (Республіка Польща); **Виткалов Сергій Володимирович** – доктор культурології, професор, професор кафедри івент-індустрії, культурології та музезнавства, Рівненський державний гуманітарний університет, заступник головного редактора (Україна).

Редакційна колегія:

Чміль Г. П. – доктор філософських наук, професор, дійсний член (академік) Національної академії мистецтв України, директор Інституту культурології НАМУ (голова редколегії); **Андрущенко Т. І.** – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри етики та естетики, Український державний університет ім. М.П. Драгоманова (Україна); **Афоніна О. С.** – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри академічного і естрадного вокалу та звукорежисури, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (Україна); **Безугла Р. І.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач відділу теорії та історії культури Інституту проблем сучасного мистецтва НАМУ (Україна); **Бокотей М. А.** – кандидат мистецтвознавства, доцент, член-кореспондент НАМ України, завідувач кафедри художнього скла, Львівська національна академія мистецтв (Україна); **Виткалов В. Г.** – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри івент-індустрії, культурології та музезнавства, Рівненський державний гуманітарний університет, відповідальний секретар (Україна); **Вергунова Н. С.** – кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри «Дизайн та 3d моделювання» Харківський національний університет міського господарства ім. О. Бекетова; **Гаврилук С. В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри музезнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності, Волинський національний університет імені Лесі Українки (Україна); **Гончарова О. М.** – доктор культурології, професор, професор кафедри музезнавства та експертизи історико-культурних цінностей, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна); **Гуменчук А. В.** – кандидат історичних наук, доцент, перший проректор, Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури (Україна); **Горбань Ю. І.** – кандидат культурології, професор кафедри інформаційних технологій, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна); **Герчанівська П. Е.** – доктор культурології, професор, кафедри культурології, НУ Києво-могилянська академія (Україна); **Душний А. І.** – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри народних музичних інструментів та вокалу, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна); **Дичковський С. І.** – доктор культурології, професор, Польського Лінгвістичного ун-ту (Poland); **Жукова Н. А.** – доктор культурології, професор кафедри графіки, ВПІ «КПІ ім. І. Сікорського» (Україна); **Зінків І. Я.** – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри теорії музики, Львівська національна музична академія ім. М.В. Лисенка (Україна); **Кротова Т. Ф.** – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри мистецтва і дизайну костюму, Київський національний університет технологій та дизайну; **Коваль Л. М.** – доктор технічних наук, доцент, завідувач кафедри графічного дизайну, Київська академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М.Бойчука (Україна); **Копієвська О. Р.** – доктор культурології, професор, завідувач кафедри арт-менеджменту та івент-технологій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (Україна); **Кашшай О.С.** – кандидат мистецтвознавства, в.о. проректора з наукової роботи, Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури (Україна); **Курдина Ю. М.** – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії, музезнавства і культурної спадщини, Національний університет «Львівська політехніка» (Україна); **Клішова І. О.** – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри «Музичне мистецтво естради» КЗ Київської ради «Академія мистецтв ім. П.Чубинського»; **Лагутенко О. А.** – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри теорії та історії мистецтв Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури (Україна); **Любарєв В. В.** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності, Український державний університет ім. М.Драгоманова (Україна); **Матоліч І. Я.** – кандидат мистецтвознавства, завідувач кафедри дизайну «Університет Короля Данила»; **Мартич Р. В.** – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Київський університет імені Б. Грінченка (Україна); **Майстренко-Вакулєнко Ю. В.** – кандидат мистецтвознавства, доцент, в.о. проректора з наукової та творчої роботи, Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури (Україна); **Максимовська Н. О.** – доктор педагогічних наук, професор кафедри менеджменту культури та соціальних комунікацій, Харківська державна академія культури (Україна); **Оборська С. В.** – кандидат мистецтвознавства, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна); **Олійник В. А.** – кандидат мистецтвознавства, доцент, ПВНЗ «Київський університет культури»; **Патик Р. С.** – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент, професор, ЛНАМ, Вчений секретар Західного центру Національної академії мистецтв України (Україна); **Петрова І. В.** – доктор культурології, професор, професор кафедри івент-менеджменту та індустрії дозволя, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна); **Петрова О. М.** – доктор філософських наук, професор, головний співробітник ІПСМ НАМ України, почесний академік НАМ України (Україна); **Сташевська І. О.** – доктор педагогічних наук, заслужений діяч мистецтв України, професор, Харківська державна академія культури (Україна); **Скорик А. Я.** – доктор мистецтвознавства, професор, Заслужений діяч мистецтв України, проректор з наукової роботи Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського; **Смирна Л. В.** – доктор мистецтвознавства, старший науковий співробітник, начальник відділу міжнародних наукових і мистецьких зв'язків, Національна академія мистецтв України (Україна); **Совгіра Т. І.** – доктор культурології, професор кафедри режисури та акторської майстерності Київський національний університет культури і мистецтв (Україна); **Татарнікова А. А.** – доктор мистецтвознавства, доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін, Міжнародного гуманітарного університету (Україна); **Шабанова Ю. О.** – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії і педагогіки, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Україна); **Жукова Н. А.** – доктор культурології, професор кафедри графіки ВПІ, «КПІ ім. І. Сікорського» (Україна); **Zukow Walery** – Associate professor, Department of Spatial Management and Tourism, Nicolaus Copernicus University in Toruń, Toruń (Poland); **Фрайт О.** – доктор мистецтвознавства, професор кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки, Дрогобицький державний педуніверситет ім. І. Франка (Україна); **Фрідріх А. В.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практики англійської мови, РДГУ (PhD Affiliation: Warsaw University, Poland Indiana University, the USA, nonresidential fellowship, U4U, Invited Scholar), редагування англійського тексту анотацій (Україна); **Skuz Sylwia** – professor UMK, habilitated doctor, Editor-in-chief of series Sport: Language, Society, Culture, Head of the department of Romance Language Nicolaus Copernicus University in Toruń; **Lech Zielinski** – professor, habilitated doctor, Editor-in-chief of the Translation Studies Yearbook. Studies on the theory, practice, and didactics of translation (Rocznik Przekładoznawczy), Editor-in-chief of series Sport: Language, Society, Culture. Head of the Department of German and Japanese and Translation Studies. Nicolaus Copernicus University in Toruń

Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. Вип. 50 / упоряд. і наук. ред. В. Г. Виткалов ; редкол.: Г. П. Чміль, В. Г. Виткалов, П. Е. Герчанівська та ін. ; наук.-бібліогр. редагування наукової бібліотеки РДГУ. Рівне : РДГУ, 2025. 545 с.

Тираж – 100 примірників

33000 м. Рівне, вул. Ст. Бандери, 12 тел. 096 541 71 35; sergiy_vsv@ukr.net; <https://zbimyky.rshu.edu.ua/index.php/ucpnmk>

ISSN 2518-1890

Редагування англійського тексту анотацій – канд. пед. наук, доц. кафедри практики англійської мови РДГУ **Фрідріх А. В.**

Рецензент: **Панченко В. І.** – доктор філософських наук, професор, професор кафедри етики, естетики і культурології Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка; **Демчук Р. В.** – доктор культурології, професор кафедри культурології Національного університету «Києво-Могилянська академія»; **Фабрика-Процька О.** – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва Навчально-наукового інституту мистецтв, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, Івано-Франківськ, Україна

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

У збірнику вміщено статті науковців вищих навчальних закладів, присвячені розгляду історико-культурологічної проблематики переважно західноукраїнських теренів. Певна частина матеріалу висвітлює різнобічні грані теоретико-методологічних проблем української культури. Окремий розділ складають повідомлення, огляди та рецензії.

Для науковців, студентів, аспірантів та усіх тих, хто цікавиться вітчизняною історико-культурною спадщиною.

ISSN 2518-1890

Eastern culture on the European aesthetics of the modern period, as well as its influence in the art of Ukraine (interior design of estates, garden and park complexes, porcelain collections), which have not previously attracted the attention of researchers.

Practical significance. The study can be continued in the context of a comparative analysis of Chinoiserie and Orientalism, an analysis of the influence of the Chinoiserie style on local artistic traditions in Eastern Europe, as well as the study of collections of decorative and applied arts with Chinese motifs in museums in Europe, the United States, and Ukraine to trace interdisciplinary, cultural ties and traditions.

Key words: fine art, decorative art, chinoiserie, art of the East, porcelain, architecture, interior.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2025

Отримано після доопрацювання 1.05.2025

Прийнято до друку 19.05.2025

УДК 792.2:792.01/745.749(477) «19»

ЛЯЛЬКИ МЕЖИГІРСЬКОГО ВЕРТЕПУ В ТВОРЧОСТІ ХУДОЖНИКІВ-БОЙЧУКІСТІВ 1920-Х РОКІВ

Ольга ШКОЛЬНА – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва, Київський столичний університет ім. Б. Грінченка, Київ
<https://orcid.org/0000-0002-7245-6010>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.934>
dushaorhidei@ukr.net

Ганна КРЮКОВА – доцент кафедри образотворчого мистецтва, Київський столичний університет ім. Б. Грінченка, Київ
<https://orcid.org/0000-0001-5559-668X>
a.kriukova@kubg.edu.ua

Оксана ПОПІНОВА – старший викладач кафедри образотворчого мистецтва, Київський столичний університет ім. Б. Грінченка, Київ
<https://orcid.org/0000-0001-6781-8454>
o.popinova@kubg.edu.ua

Осмилено спадщину художників-бойчукістів у галузі Межигірського вертепу 1920-х рр. Окреслено коло митців, що були дотичними до розробки проєктів ляльок для цього театру. Здійснено перелік основних персонажів, розроблених для постановок Межигірського вертепу. Наведено інвентарні номери творів цієї групи за архівно-фондовими матеріалами Музею театрального, музичного та кіномистецтва України. Охарактеризовано перелік місць, де ставилися вистави за участі предметів Межигірського вертепу. Зведено інформацію про спадщину цього лялькового театру, занотовану Миколою Цівчинським, Іваном Шахівцем, Павлом Іванченко та Пантелеймоном Мусієнком за даними їх рукописів у Музеї театрального, музичного та кіномистецтва України та Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України.

Ключові слова: художники-бойчукісти, авангард, ляльковий театр, вертеп, автори ляльок, скульптура, художньо-образні особливості, сценографія, декоративно-прикладне мистецтво, композиція, ХХ століття, Україна.

Постановка проблеми. Важливим етапом становлення культури виконання вертепних ляльок стало започаткування при Межигірському художньо-керамічному технікумі під Києвом так званого українського Револуційного театру. Це унікальне явище авангардного порядку досі не стало предметом окремого дослідження мистецтвознавців, хоча його значення для розвитку вітчизняної сценографії надзвичайно вагоме. *Останні дослідження і публікації.* З-поміж останніх – рукописи художника і технолога Миколи Цівчинського [26], режисера Ігоря Шахівця [24], онуки М. Старицького, акторки Ірини Стешенко [23], художника Василя Седяра та політрука, представника Народного комісаріату освіти УСРР Павла Горбенка [4; 5], інженера-технолога і кераміста Павла Іванченка [28], художника тонкої і грубої кераміки, мистецтвознавця Пантелеймона Мусієнка [29]; згадували про це О. Школьна [32], Г. Павленко [21], А. Заїка [10-11], Д. Іванова [13], Т. Лугова [16-17].

Мета статті – визначити художників і скульпторів, причетних до проєктування театральних ляльок Межигірського вертепу й охарактеризувати перелік його персонажів. У межах означеної мети можна сформулювати наступні *завдання*: проаналізувати профільну літературу з означеної проблематики; охарактеризувати джерельну базу даного дослідження; вказати художньо-образні особливості, притаманні комплексу сценографії Межигірського вертепу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Восени 1923 року у політрука Межигірського художньо-керамічного технікуму, пов'язаного з Народним комісаріатом освіти, співорганізатора АРМУ, критиком мистецтва, що мав відношення і до Київського художнього інституту, Павла Горбенка у зв'язку з потребою в антирелігійній агітації та пропаганді (як реакція на відповідну резолюцію 1923 р.) виникла ідея створити свій власний театр вертепного типу [20; 37].

Її підтримали керівник закладу, художник Василь Седляр (працював директором установи від 1923

р.), учень Михайла Бойчука; викладачі (зокрема учні й соратники М. Бойчука: Оксана Павленко, Іван Падалка, Павло Іванченко, що працювали тут від 1921 р.) й актив студентів закладу, що фіксується за публікаціями останніх під назвами «Про ляльковий театр у робітничому клубі» та «Революційний ляльковий театр» 1924 р. [4-5] та буклетом «Межигірський художньо-керамічний технікум» 1927 р. [18].

Театр проіснував майже два роки, оскільки студенти закладу, задіяні у проєкті, завершили навчання [22; 11], а деякі, через напівголодне існування, змушені були покинути навчання раніше та піти працювати. Але у розробці образів ляльок, які намагалися виконати, взоруючись, як у мексиканському мистецтві, на досить грубі, лапідарні форми африканської (у тексті оригіналу М. Цівчинського «негрської» [22; 11]) узагальненої скульптури і традиційних масок, що задія емоційного впливу оздоблювалися поліхромним розписом. При цьому відійшли від стилістики типового для України вертепу, коріння якого сягало з одного боку, релігійних вистав Ірану і Тибету [17; 34], а з іншого – європейських містерій доби Середньовіччя [8].

Хоча з останніх використали ідею представлення [30] персонажів, характерних для так званих танців смерті (зокрема, Бога, Царя, Священика, Мученика, представників з народу). Щодо далекосхідної традиції, ввели елементи вистав театру тіней, з народного вертепу, притаманного для Чернігівщини [17; 40] і деяких суміжних східних областей України ввели до переліку персонажів Петрушку як комічної, простонародної, дивакуватої [11].

При цьому змінили традиційний варіант вертепного будиночку, де здавна, принаймні від епохи бароко [17; 51], було характерним використання другого поверху для відділення «сакрального світу» від «профанного». Вочевидь, зроблено це задля того, аби унаочнити рівність усіх обраних для вертепних дійств персонажів на землі [7; 106–110]. Виконав вертепний будиночок із фанери (Рис. 1) місцевий межигірський майстер під керівництвом Миколи Цівчинського [22; 11].



Рис. 1. Фото лялькового будиночку із ляльками Межигірського вертепу. Фото з сайту <https://www.tmf-museum.com/revolyucijnij-lyalkovij-teatr>

Власне, сутність роботи цього театру в колективі патріотично налаштованих межигірців, ядро яких складали бойчукісти, полягала у «перевихованні» здобувачів освіти, а подеколи й людей з оточуючих місцевостей, долучених до перегляду «дійств» вистав. Також виставу показували у червоноармійських клубах (зокрема вперше – на Печерську в Києві [9]), хатах-читальнях, військових гарнізонах, мішана аудиторія яких дуже прихильно сприймала мізансцени Межигірського вертепу [22; 11].

До роботи з втілення задуму долучилися скульптор, професор, викладач рисунку МХКТ Євген Сагайдачний [21; 36–44], який керував процесом виготовлення ляльок [21; 37], учні керамічного технікуму (випускали фахівців двох напрямів – 1) художнього і 2) технічного – теплотехніків, фахівців із випалу і циклу фабрикації кераміки [27]), зокрема Ілько Заїка, Микола Цівчинський [22], Дмитро Головка [9], про що писав Павло Іванченко [28], колишній інструктор-викладач із керамічного живопису в межигірських школі й технікумі, який досліджував українську іграшку та скульптуру.

Враховуючи, що у той час у Київському художньому інституті викладала у ксилографічній майстерні Софія Налепинська-Бойчук (дружина М. Бойчука), під керівництвом якої студенти могли розроблятися і проєкти ляльок, варто звернути увагу на цей факт, як і той аспект, що Оксана Павленко (дружина В. Седляра) також брала дієву участь у розробці ескізів різноманітних творів, пов'язаних із графікою (працювала на той час заступником директора з навчальної та художньої частини МХКТ) [2; 10]. Зокрема учні закладу під керівництвом означених художників могли виконувати графічні проєкти вертепних ляльок, що збереглися (Рис. 2). У тому числі з зображенням А. Гітлера (крайній справа зі свастикою).



Рис. 2. Проекти вертепних ляльок Межигір'я з книги Горбенка П. Революційний ляльковий театр. Київ, 1924. 40 с. Лорд Керзон і Баба впізнавані, решта 4 відомі лише за цими рисунками (з-поміж них, імовірно, є «Молодиця» та «Гітлер»).

За основу розробки вертепу, як свідчила театрознавець Г. Павленко, взято Сокиринський вертеп [21; 38], але з узагальненням персонажів і синтезом різних театральних форм (східних, західних і народних).

Самі ляльки різьбилися з дерева, а будиночок виконали з фанери; перед ним виділяли площу у постановках для натягування білого полотнища, за котрим пересували силуетні тінюві ляльки. Також до ансамблю будиночка приєднували кріплення для гасових й електричних ламп, аби у зручний спосіб освітлювати вистави. При цьому, крім вистав у найближчих до Межигір'я селлах, зокрема Старих і Нових Петрівцях, Старосілля, студенти закладу самі писали тексти до своїх вистав, як у Шкільному театрі у Києво-Могилянській академії, й включно по 1924 рік їздили з «гастролями» до Гостомеля, Прилук, Харкова. Житомира тощо [21; 38].

Репертуар вистав включав постановки, що висміювали царат, релігійний клір, забобонних вірян, самогонщиків, банкірів, іноземних бізнесменів і «капіталістів» різного роду. Причому задля економії часу на виконання ляльок, деякі персонажі могли перевдягатися й виконувати кілька ролей у виставах кшталту Підприємець може стати за Непмана, Спекулянта-валютчика, Куркуля чи Крамара.

Щодо самої вистави, то слід зазначити, що розпочиналася вона хором, потім відбувався виступ акторів, де вони озвучували гру ляльок сатиричними куплетами. Це відомо за єдиною виставою, наведеною П. Горбенком у брошюрі «Революційний ляльковий театр» 1924 р., під назвою «Свято у раю» [21; 39].

В основі її композиції лежить текст давньої української бурсацької колядки під назвою «Ой, там, на горі, там святі собора, там святі збирались рай празникувати <...>». Для акомпанементу в місцях запланованих танців ляльок включався невеличкий оркестр із 3-4 музик [5]. Гру акторів театру високо оцінювали онука М. Старицького Ірина Стешенко [23], професійні актори театру Леся Курбаса «Березиль», слухачі й прихильники, зокрема, у тодішній столиці Харкові [21; 39–40]. 1923 р. Л. Курбас у статті «Вертеп на агітаційній службі», надрукованій у журналі «Глобус», схвально відзивався про Межигірський вертеп [14].

Діяльність цього авангардного Революційного театру, ляльки якого були оформлені цілком у дусі бойчукістських традицій з ухилом у стилістичні кубістично-футуристичні вісі, близькі ідеям італійських авторів штибу Енріко Прампоїліні (паралель Олексія Бондара), надихнула трупи інших освітніх осередків [17; 1–454] приєднатися до цього театрального-мистецького руху. Як писав харківський режисер І. Шахівець, ідеї Межигірського вертепу спровокували розвиток Всеукраїнського Показового лялькового театру [24].

І хоч початково сама думка про створення в осерді українського православ'я і козаччини, у стінах Межигірської лаври [2; 259, 13; 1–624], де практично перебувало ядро наслідувачів школи М. Бойчука [2], що складалося з людей, орієнтованих на оновлення струменя національної української культури, такого вертепу, що в комічній формі з сарказмом мав висміювати прибічників релігії, давніх звичаїв, мала на меті ідеологічну пропаганду, з часом феномен Межигірського вертепу отримав інноваційний розвиток пластичної культури цілої низки творів виучеників цього закладу.

Крім світоглядних, межигіріці в цьому театрі піднімали й суто виробничі питання і питання фізичного виживання. Адже для установи це був фінансово складний період, коли бракувало майже всього для нормальної життєдіяльності. З цього приводу В. Седляр зазначав: «Тут проблема зв'язку мистецтва з продукцією може вперше на Україні поставлена як серйозний досвід іменню в Межигір'ї. Мистецтво

тракується як органічний мент в процесі витворення речі. Наш студент бере на увагу і утилітарність даної речі, місце її в побуті серед інших речей, її враження на глядача» [6], про що згадувала вже І. Бекетова [1].

Врешті 1928 р. колекція теперішнього Музею театрального, музичного і кіномистецтва поповнилася непересічним реманентом Межигірського вертепу [18]. Враховуючи, що кілька ляльок не зберіглося [18], наразі збірка установи володіє 21 лялькою, 1 заготовкою до ляльки, 7 головами з цієї групи предметів (кілька з них передавалося на виставку в Державний музей декоративного мистецтва України, вертепним будиночком (разом 30 предметів). При цьому означена збірка оцифрована, хоча тільки частина представлена на сайті установи [18].

Загалом із 21 ляльки ідентифікуються твори, які умовно можна розподілити на 3 групи: іноземні «антигерої» – політики і капіталісти, вертепні автохтонні персонажі та «Петрушки».

Так, до першої групи можна віднести таких персонажів: Макдональд (Ремзі Макдональд) (Інв. № 3М76), Лорд Керзон (Джордж Керзон) (Інв. № 3М77), Французький дипломат (Поль Дешанель) (Інв. № 3М88), Американський представник (Х'юго Стіннес) (Інв. № 3М79), Генерал Людендорф (Еріх Людендорф) (Інв. № 3М80), Принагідний дипломат (Вудро Вільсон) (Інв. № 3М81), Принагідні капіталісти (Густав Штресман (Інв. № 3М82), Раймонд Пуанкаре (Інв. № 3М83)). Частину з них вдалося ідентифікувати С. Руденко [22].

До другої належать Бог (Інв. № 3М92), Цар Микола II (Інв. № 3М400), Пастор (Інв. № 3М84), Рабин (Інв. № 3М85), Сестра жалібниця (Інв. № 3М86), Архангел Гавриїл (Інв. № 3М95), Святий Микола (Інв. № 3М93), Святий Іона (Мученик) (Інв. № 3М97), Святий Микита (Інв. № 3М94), Дід (може розумітися й як Василько у залежності від контексту), Гаврило (Інв. № 3М91), Баба (Марина-самогонщиця) (Інв. № 3М88), Дід (Інв. № 3М87). Крім того, за фото 1923–1926 рр., переданих до Театрального музею тодішнього Музейного городка, відомо й про інших ляльок. Зокрема згадувалися у творах Дівчина, Удовиця, Молодиця тощо [25].

Третю складають лялька Петрушка і голова Татарина (Петрушки) (Інв. № 3М388) (Рис. 3).



Рис. 3. Ляльки Святий Миколай, Пастор, Рабин, Архангел Гавриїл, Святий Іона, Святий Микита. 1923 р. МХКТ.



Ляльки Генерал Людендорф (Еріх Людендорф), Принагідний дипломат (Вудро Вільсон), Французький дипломат (Поль Дешанель), Лорд Керзон (Джордж Керзон), Принагідний капіталіст (Раймонд Пуанкаре), Американський представник (Х'юго Стіннес). 1923 р. МХКТ.



Ляльки Макдональд (Ремзі Макдональд), Принагідний капіталіст (Густав Штресман), Сестра жалібниця, Цар Микола II, Гаврило. 1923 р. МХКТ.



Ляльки Бог, Дід, Баба (Марина), Петрушка, заготовка ляльки, а також голова ляльки-чоловіка і ляльки-жінки. 1923 р. МХКТ.

При цьому, крім однієї заготовки ляльки (Інв. № 3М383) у збірці наявні 7 голів ляльок, привезені з Межигір'я. Так, у вертепі ідентифікуються голова Татарина (Петрушки) (Інв. № 3М388), голова лікаря (Інв. № 3М389), голова жіноча (Інв. № 3М100), голови (Інв. № 3М99, 384, 385, 386).

Наведемо фото 21 ляльки (без згаданих, Дівчини, Молодиці, Удовиці, Баби-шептухи). Цікаво розглянути їх художньо-образні особливості.

Так Дід і Баба характерні для фольклорної, у тому числі східної традиції театрів, а в період Київської Русі Старий був однією з іпостасей Ярила у сенсі оновлення року навесні, а типові для середньовічних літургій, містерій, міраклів, мораліте образи мають генезу, пов'язану з італійськими факторіями на теренах етнічної України, історичними зв'язками з генуезькими та венеційськими теренами, іспано-португальськими векторами взаємодії [16; 70, 76].

Натомість Бог має чепурну кучеряву шевелюру, що здалеку нагадує німб із хвилястими абрисами. Цар виконаний в шаржовій манері та є схожим на декоративного півника на паличці із маленькою голівкою. Пастор із фігурно підстриженою бородою і жвавою вдачею нагадує старообрядця. Рабин має хитрі, розкосі східні очі, наче підняті догори і примружені. Чорнявий Святий Микола, більше схожий на араба чи семіта, ніж на грека, має вигляд мученика з лупатими очима. При цьому автори підкреслено вводили образи людей з різним кольором шкіри, зокрема афроамериканців, приналежних різним цивілізаціям і культурам.

Форма голови Архангела Гавриїла нагадує писачок для туші чи пташину голову. Святий Іона зображений із монобровою, викладеною здивовано в літеру «М». Голови інших персонажів переважно нагадують африканські маски з обрубленим зверху черепом, або (у двох Принагідних капіталістів Густава Штресмана і Раймонда Пуанкаре) форму груші, що не сповіщає їм привабливості, а швидше комічності. Розмір всіх ляльок укладається в межах 27–40 см. Скриня – 127х141х43 см (Інв. № 3м75).

У проектах форм бачимо також А. Гітлера зі свастикою, який саме 1923 р. вийшов на політичну арену Німеччини, що свідчить про намагання авторів Межигірського вертепу звертатися у своїх виставах до гостроактуальних тем, висміювати всякі крайнощі у міжнародній політиці. Також слід зазначити, що зважаючи на істотне недофінансування установи, виступи акторів Межигірського вертепу були пошуком шляху виживання у складних життєвих обставинах. Інвентарні номери цих музейних предметів у своїй більшості зафіксувала І. Лобанова [15].

Ідея і сценографічний конфетт межигірського вертепу полягали у «схопленні характерних рис персонажів», їх психотипів.

Висновки. Отже, театр ляльок Межигірський вертеп започатковано восени 1923 р. за ініціативи політрука, представника Народного комісаріату освіти, критика мистецтва Павла Горбенка. Її підтримали керівник закладу Василь Седляр, скульптор, професор Євген Сагайдачний та студентський актив – Ілько Заїка, Микола Цівчинський, Дмитро Головка.

До розробки графічних ескізів вертепних ляльок імовірно за все, окрім Євгена Сагайдачного, мали відношення дружина Василя Седляра Оксана Павленко та дружина Михайла Бойчука Софія Налепинська-Бойчук. Остання саме керувала впродовж 1922–1929 рр. ксилографічною майстернею Київського художнього інституту і могла долучитися до ідей творчого цеху когорта бойчукістів у Межигір'ї, що знаходилося на відстані 25-30 км від Києва.

За основу вибору персонажів покладено синтез дієвих осіб середньовічних містерій і традиційних для української народної вертепної форми (штибу Бог, Цар, Архангел, Пастор, представники різних професій і людей з народу). Але на злобу дня доповнили їх іноземними героями, переважно відомими капіталістами, потрактованих, хоч і з гумором та сарказмом, але здебільшого у негативній конотації.

Із-поміж них є Макдональд (Ремзі Макдональд), Лорд Керзон (Джордж Керзон), інколи його видавали за Чемберлена, Французький дипломат (Поль Дешанель), Американський представник (Х'юго Стіннес), Генерал Людендорф (Еріх Людендорф), Принагідний дипломат (Вудро Вільсон), Принагідні капіталісти (Густав Штресеман, Раймонд Пуанкаре), частину з яких вдалося ідентифікувати за театром політичних світових фігур 1920-х рр. в останнє десятиліття.

Усього за 1923–1924 рр., поки існувала акторська трупа МХКТ, розроблено майже 30 вертепних ляльок (21 наявні, кілька відомі за фото, 1 з графічного проєкту, 1 заготовка), й 7 голів до них, виконані з дерева за прообразами африканської скульптури з укрупненими, перебільшеними, здебільшого у кубістично-футуристичній авангардній манері з впізнаваними рисами обличчя, а також 1 фанерний вертепний будиночок (разом 30 предметів).

Останній спроектований одноповерховим, адже у ньому автори намагалися зрівняти сакральні образи і профанні. Крім того, перед «шопкою» натягувалося біле полотно, за яким демонстрували персонажів далекосхідного театру тіней, котрими доповнювали вистави. Будиночок виконав, за спогадами М. Цівчинського, місцевий межигірський майстер під його керівництвом, а до виготовлення ляльок мали відношення безпосередньо проф. Є. Сагайдачний та вище згадані представники студактиву.

Так, ці ж майбутні художники кераміки та теплотехніки розробляли репертуар лялькового вертепу, включаючи окремі мізансцени і п'єси. Їх апробували на мешканцях довколишніх до Межигір'я сіл – Нових і Старих Петрівців, Старосілля, а також Гостомеля, Житомира, Києва, Прилук, Харкова, виступаючи перед червоноармійцями в гарнізонах, селянами, містянами у клубах культури й різноманітних читальнях. Текстильний одяг до ляльок підбирався знімний, деякі персонажі певним чином переінакшувалися, трансформувалися. Так персонаж кшталту Підприємця міг стати Куркулем, Спекулянтом-валютчиком чи Крамарем залежно від репертуару, про що писав П. Горбенко. Враховуючи суттєве недофінансування установи, вертепні вистави межигірців підготовували весь колектив, стаючи підґрунтям для виживання.

1928 р. усі твори цього театру, високо поцінованого онукою М. Старицького Іриною Стешенко, Лесем Курбасом, харківським режисером Іваном Шахівцем були передані до збірки Театрального музею Музейного городка й таким чином опинилися в колекції теперішнього Музею театрального, музичного і кіномистецтва України. Завершення діяльності Межигірського театру було пов'язано із завершенням навчання студентів, котрі отримали направлення на роботу і роз'їхалися за ділянками призначення.

Від 1970-х рр. почалося наукове осмислення спадщини бойчукізму, зокрема авангардних, кубістично-футуристичних образів вертепних ляльок межигірців. Були здійснені заходи з консервації та реставрації цієї колекції. В результаті цього на початок ХХІ сторіччя в збірці МТМіКУ наявні 21 лялька з Межигірського вертепу, 1 зберігається як заготовка, й 7 голів до ляльок, із поміж яких вдалося проаналізувати 21 ляльки, 1 заготовку ляльки +2 голови й вертепний будиночок (усього 25 предметів).

Список використаної літератури

1. Бекетова І. Межигірський керамічний технікум (з історії діяльності). Музейна збірка робіт «межигірців» 1920-х років. *Бойчуківські студії*: наук. журн. Вінниця : ТОВ Твори, 2023. Вип. 1. С. 6–17.
2. Білокінь С. Бойчук та його школа. Київ : Мистецтво, 2017. 256 с.: іл.
3. Герасименко Н. О. Київський Межигірський Спасо-Преображенський монастир [Архівовано 17 серпня 2016 р. у Wayback Machine]. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Ін-т історії України НАН України. Київ : Наук. думка, 2007. Т. 4: Ка–Ком. С. 259.
4. Горбенко П. Про ляльковий театр у робітничому клубі. *Культуробітник*. 1929. № 7. С. 28-31.
5. Горбенко П. Революційний ляльковий театр. Київ : Книгоспілка, 1924. 40 с.

6. Горбенко П., Седляр В. До питання про будову мистецько-індустріальної школи (міркування й факти). *Шлях просвіти*. 1924. № 10. ЦДАМЛМУ, ф. 990, спр. 866, арк. 1–5.
7. Грицай М. С. Ляльковий народний театр-вертеп за радянського часу. *Народна творчість та етнографія*. 1962. № 3. С. 106–110.
8. Демосфенус А. Основные тенденции кукольного театра Европы и Востока. Генезис. Современность: автореф. дисс... канд. искусств.: 17.00.02. Киев : Ин-т искусств, 1997. 17 с.
9. Заїка А. Межигірський вертеп, або Революційний ляльковий театр. Лялька Баба Марина. 30.12.2014. URL: <http://be-inart.com/post/view/843> [знищений архів].
10. Заїка А. На тлі Межигірських круч: забуті сторінки історії Києво-Межигір'я. Київ : А+С, 2016. 528 с.: іл.
11. Зінов'єва Т. Еволюція східноукраїнського вертепу : автореф. дис ... канд. миств.: 17.00.01. Одеса, 2006. 20 с.
12. Іванова Д. О. Формування художньо-технічних принципів професійного театру ляльок на практиці театру «Революційний вертеп» при Межигірському художньо-керамічному технікумі (1923–1924 pp.). *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, III (7), Issue : 42, 2015. P. 108–111.
13. Кузьмук О. Межигірська старовина: нариси з історії Києво-Межигірського в ім'я Преображення Господнього чоловічого монастиря в XVI–XVIII століттях / Нац. Києво-Печер. іст.-культ. заповідник, Центр пам'яткознавства НАН України і УТОPIK; Центр. держ. іст. архів України, м. Київ. Київ, 2014. 624 с.
14. Курбас Л. Вертеп на агітаційній службі. *Глобус*. 1923. № 4. 9 с.
15. Лобанова І. Доля фундатора Харківської лялькової школи. *Лялька на кону*. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2021. С. 25–32.
16. Лугова Т. Авангардний вертепний театр на початку XX століття. Художній авангард: пошук нової мистецької парадигми: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., 8–10 квіт. 2015 р. Херсон : Херсон. нац. техн. ун-т, 2015. С. 28–30.
17. Лугова Т. Український вертеп: синтактика, семантика, прагматика, динаміка. Одеса : Одеськ. нац. політех. ун-т, 2006. 465 с.: іл.
18. Межигірський вертеп «Революційний ляльковий театр» <https://www.tmf-museum.com/revolyucijnij-lyalkovij-teatr> (дата звернення: 27.01.2025 р.).
19. Межигірський мистецько-керамічний технікум. *Буклет*. Київ : Друкарня К.Х.І., 1927 [Без суцільної пагінації].
20. Молин В. Д. Євген Сагайдачний в історії українського мистецтва XX століття: штрихи до портрета. *Вісник Закарпат. акад. мистецтв*. 2017. Вип. 9. С. 36–44.
21. Павленко Г. Революційний ляльковий театр. *Гортаючи сторінки історії*. Київ : НАККиМ, 2011. С. 37–40.
22. Руденко С. Політичний театр Межигір'я: занурення у 1920-ті роки. *Лялька на кону*. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2021. С. 12–25.
23. ФДМТМіК Укр, Р. 4899. Архів «Вертеп». Стешенко І. Спогади про вертеп. 8 арк. Рукопис.
24. ФДМТМіК Укр, Р. 10818 с. Архів «Вертеп». Межигірський ляльковий театр. Шахивець І. Коротка записка. З досвіду Всеукраїнського Показового лялькового театру. 2 арк. Рукопис.
25. ФДМТМіК. Фото вертепних ляльок Межигірського театру 1923–1926 pp., які не збереглися.
26. ФДМТМіК Укр. Цівчинський М. Нариси з історії Межигірського вертепу. Рукопис. 11 с. Архів Музею театрального, музичного і кіномистецтва України. Інв. № 42765.
27. Художники Межигірського художньо-керамічного технікуму. Лялька Пастор, Лялька Баба, голова ляльки. 1923 р. URL: <https://artsandculture.google.com/asset/puppet-of-pastor-from-the-mezhyhirya-vertep-artists-of-the-mezhyhirya-art-and-ceramic-technical-school/HwHUiOIC6e5B8Q?hl=uk>; [https://artsandculture.google.com/asset/puppet-s-head-from-the-mezhyhirya-vertep-artists-of-the-mezhyhirya-art-and-ceramic-technical-school/IQHxDyAAGwrNqw?hl=uk](https://artsandculture.google.com/asset/puppet-of-an-old-woman-from-the-mezhyhirya-vertep-artists-of-the-mezhyhirya-art-and-ceramic-technical-school/cQExzssqEes3Zg?hl=uk&ms=%7B%22x%22%3A05%2C%22y%22%3A05%2C%22z%22%3A8.279147998795729%2C%22size%22%3A%7B%22width%22%3A3.8264220561206335%2C%22height%22%3A1.237508237157655%7D%7D) (дата звернення: 20.01.2025 р.).
28. ЦДАМЛМУ, ф. 389. Іванченко Павло Михайлович (1898–1990), майстер художньої кераміки. Оп. 1, од. зб. 27, арк. 1. Привіт тобі, привіт, Межигірський колектив... Рукопис. На 1 арк.
29. ЦДАМЛМУ, ф. 990. Мусієнко Пантелеймон Никифорович (1905–1980), мистецтвознавець і майстер художньої кераміки. Оп. 1, спр. 263, арк. 1–18. Статті про скульпторів і різьбярів. Межигірський мистецько-керамічний та Миргородський художньо-керамічний технікуми. Кераміка Закарпаття. Кн. 27. Машинопис із правками автора.
30. Школьна О., Ковальчук О., Качуровська Д., Погребнок Я. Плски смерті в образотворчому і декоративно-прикладному мистецтві Європи XIV–XVIII століть. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2024. № 48. С. 25–32.
31. Школьна О. Межигірський художньо-керамічний технікум-інститут. *Пам'ятки України*. 2014. № 9 (вересень). С. 60–65.
32. Школьна О. Павло Іванченко відомий і невідомий: реакція на статтю з книги Ярослава Кравченка «Школа Михайла Бойчука. Тридцять сім імен» (Київ : Оранта, 2010. С. 156–157). *Записки НТШ*. Т. CCLXI: Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва / ред. О. Купчинський. Львів, 2011. С. 706–710: іл.

References

1. Beketova I. Mezhyhirskiy keramichnyi tekhnikum (z istorii diialnosti). Muzeina zbirka robiv «mezhyhirsiv» 1920-kh rokiv. *Boichukivski studii: naukovyi zhurnal*. Vinnytsia : TOV Tvory, 2023. Vyp. 1. S. 6–17.
2. Bilokin S. Boichuk ta yoho shkola. Kyiv : Mystetstvo, 2017. 256 s.; il.

3. Herasymenko N. O. Kyivskiy Mezhyhirskiy Spaso-Preobrazhenskiy monastyr [Arkhivovano 17 serpnia 2016 u Wayback Machine]. Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t. / redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in.; Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. Kyiv : Naukova dumka, 2007. T. 4: Ka–Kom. S. 259.
4. Horbenko P. Pro lialkovyi teatr u robitnychomu klubi. Kultrobitnyk. 1929. № 7. S. 28–31
5. Horbenko P. Revoliutsiyni lialkovyi teatr. Kyiv : Knyhospilka, 1924. 40 s.
6. Horbenko P., Sedliar V. Do pytannia pro budovu mystetsko-industrialnoi shkoly (mirkuvannia y fakty). *Shliakh prosvity*. 1924. № 10. TsDAMLMU, f. 990 spr. 866, ark. 1–5.
7. Hrytsai M. S. Lialkovyi narodnyi teatr-vertep za radianskoho chasu. *Narodna tvorchist ta etnografiia*. 1962. № 3. S. 106–110.
8. Demosfenus A. Osnovnye tendentsyy kukolnogo teatra Evropy y Vostoka. Henezys. Sovremennost: avtoreferat ... kand. yskusstvovedeniya: 17.00.02 / Demosfenus Afanasyia Khrystotulu. Kyev : Yn-t ys, 1997. 17 s.
9. Zaika A. Mezhyhirskiy vertep, abo Revoliutsiyni lialkovyi teatr. Lialka Baba Maryna. 30.12.2014. URL: <http://be-inart.com/post/view/843> [znychcheni arkhiv].
10. Zaika A. Na tli Mezhyhirskikh kruch: zabuti storinky istorii Kyievo-Mezhyhiria. Kyiv : A+S, 2016. 528 s.: il.
11. Zinovieva T. Evoliutsiia skhidnoukrainskoho vertepu : avtoreferat ... kand. mystetstvoznavstva: 17.00.00. Odesa, 2006. 20 s.
12. Ivanova D. O. Formuvannia khudozhno-tekhnichnykh pryntsyviv profesiinoho teatru lialok na praktytsi teatru «Revoliutsiyni vertep» pry Mezhyhirskomu khudozhno-keramichnomu tekhnikumy (1923–1924 rr.). *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, III(7), Issue : 42, 2015. P. 108–111.
13. Kuzmuk O. Mezhyhirska starovyna: narysy z istorii Kyievo-Mezhyhirskoho v imia Preobrazhennia Hospodnogo cholovichoho monastyria v XVI–XVIII stolittiakh / Nats. Kyievo-Pecher. ist.-kult. zapovidnyk, Tsentr pamiatkoznavstva NAN Ukrainy i UTOPIK; Tsentr. derzh. ist. arkhiv Ukrainy, m. Kyiv. Kyiv, 2014. 624 s.
14. Kurbas L. Vertep na ahitatsiyni sluzhbi. Hlobus. 1923. № 4. 9 s.
15. Lobanova I. Dolia fundatora Kharkivskoi lialkovoi shkoly. Lialka na konu. Kyiv : DUKh I LITERA, 2021. S. 25–32.
16. Luhova T. Avanharnyi vertepnyi teatr na pochatku KhKh stolittia. Khudozhnii avanharnyi poshuk novoi mystetskoï paradyhmy: mat-ly I Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii. 8–10 kvitnia 2015 r. / Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Kherson : Khersonskiy natsionalnyi tekhnichnyi universytet. S. 28–30.
17. Luhova T. Ukrainy vertep: syntaktyka, semantyka, prahmatyka, dynamika. Odesa: Odeskyi natsionalnyi politekhnichnyi universytet, 2006. 465 c.: il.
18. Mezhyhirskiy vertep «Revoliutsiyni lialkovyi teatr» <https://www.tmf-museum.com/revolyucijnij-lyalkovij-teatr> (data zvernennia: 27.01.2025 r.).
19. Mezhyhirskiy mystetsko-keramichnyi tekhnikum. Buklet. Kyiv : Drukarnia K.Kh.I., 1927. [Bez sutsilnoi pahinatsii].
20. Molyn V. D. Yevhen Sahaidachnyi v istorii ukrainskoho mystetstva KhKh stolittia: shtrykhy do portreta. *Visnyk Zakarpatskoi akademii mystetstv*. 2017. Vyp. 9. S. 36–44.
21. Pavlenko H. Revoliutsiyni lialkovyi teatr. *Hortaiuchy storinky istorii*. Kyiv : NAKKKiM, 2011. S. 37–40.
22. Rudenko S. Politychnyi teatr Mezhyhiria: zanurennia u 1920-ti roky. Lialka na konu. Kyiv : DUKh I LITERA, 2021. S. 12–25.
23. FDMTMIK Ukr, R. 4899. Arkhiv «Vertep». Steshenko I. Spohady pro vertep. 8 ark. Rukopys.
24. FDMTMIK Ukr, R. 10818 s. Arkhiv «Vertep». Mezhyhirskiy lialkovyi teatr. Shakhivets I. Korotka zapyska. Z dosvidu Vseukrainskoho Pokazovoho lialkovoho teatru. 2 ark. Rukopys.
25. FDMTMIK. Foto foto vertepnykh lialok Mezhyhirskoho teatru 1923–1926 rr., yaki ne zbereglysia.
26. FDMTMIK Ukr. Tsivchynskiy M. Narysy z istorii Mezhyhirskoho vertepu. Rukopys. 11 s. Arkhiv Muzeiu teatralnogo, muzychnogo i kinomystetstva Ukrainy. Inv. № 42765.
27. Khudozhnyky Mezhyhirskoho khudozhno-keramichnogo tekhnikumu. Lialka Pastor, Lialka Baba, holova lialky. 1923 r. URL: <https://artsandculture.google.com/asset/puppet-of-pastor-from-the-mezhyhirya-vertep-artists-of-the-mezhyhirya-art-and-ceramic-technical-school/HwHUuOIC6e5B8Q?hl=uk>; <https://artsandculture.google.com/asset/puppet-of-an-old-woman-from-the-mezhyhirya-vertep-artists-of-the-mezhyhirya-art-and-ceramic-technical-school/cQExzssqEes3Zg?hl=uk&ms=%7B%22x%22%3A0.5%2C%22y%22%3A0.5%2C%22z%22%3A8.279147998795729%2C%22size%22%3A%7B%22width%22%3A3.8264220561206335%2C%22height%22%3A1.237508237157655%7D%7D> <https://artsandculture.google.com/asset/puppet-s-head-from-the-mezhyhirya-vertep-artists-of-the-mezhyhirya-art-and-ceramic-technical-school/IQHxDyAA GwrNqw?hl=uk> (data zvernennia: 20.01.2025 r.).
28. TsDAMLMU, f. 389. Ivanchenko Pavlo Mykhailovych (1898–1990), maister khudozhnoi keramiky. Op. 1, od. zb. 27, ark 1. Pryvit tobi, pryvit, Mezhyhirskiy kolektyv... Rukopys. Na 1 ark.
29. TsDAMLMU, f. 990. Musiienko Panteleimon Nykyforovych (1905–1980), mystetstvoznavets i maister khudozhnoi keramiky. Op. 1, spr. 263, ark. 1–18. Staty pro skulptoriv i rizbiariv. Mezhyhirskiy mystetsko-keramichnyi ta Myrhorodskiy khudozhno-keramichnyi tekhnikumy. Keramika Zakarpattia. Kn. 27. Mashynopys z pravkamy avtora.
30. Shkolna O., Kovalchuk O., Kachurovska D., Pohrebniuk Ya. Pliasky smerti v obrazotvorchohu i dekorativno-prikladnomu mystetstvi Yevropy XIV–XVIII stolit. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku*. 2024. № 48, S. 25–32.
31. Shkolna O. Mezhyhirskiy khudozhno-keramichnyi tekhnikum-institut. *Pamiatky Ukrainy*. 2014. №9 (veresen). S. 60–65.
32. Shkolna O. Pavlo Ivanchenko vidomy i nevidomy: reaktsiia na statii z knyhy Yaroslava Kravchenka «Shkola Mykhaila Boichuka. Trydtsiat sim imen» (Kyiv : Oranta, 2010. S.156–157). *Zapysky NTSh*. T. CCLXI: Pratsi Komisii obrazotvorchoho ta uzhytkovoho mystetstva / red. O. Kupchynskiy. Lviv, 2011. S. 706–710: il.

DOLLS OF THE MEZHYHIRSKY VERTEP IN THE CREATIVITY OF ARTISTS-BOICHUKISTS OF THE 1920 S

Olga SHKOLNA – Doctor of Art History, Professor, Head, Professor
of the Department of Fine Arts of the Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Ganna KRIUKOVA – Associate Professor at the Department of the
Department of Fine Arts of the Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Oksana POPINOVA – Senior Lecturer at the Department of the
Department of Fine Arts of the Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

The legacy of artists-boychukists in the field of the Mezhyhirsky vertep of the 1920 s is made meaningful. The circle of artists who were involved in the development of puppet projects for this theater is outlined. The list of main characters developed for the productions of the Mezhyhirsky vertep is made. The inventory numbers of the works of this group are given according to the archival and fund materials of the Museum of Theater, Music and Cinema of Ukraine. The list of places where performances were staged with the participation of objects from the Mezhyhirya Nativity Scene is described. Information about the heritage of this puppet theater, noted by Mykola Tsivchynskyi, Ivan Shakhivets, Pavlo Ivanchenko and Panteleimon Musienko according to their manuscripts in the Museum of Theater, Music and Cinema of Ukraine and the Central State Archive-Museum of Literature and Art of Ukraine is summarized.

Key words: Boychuk artists, avant-garde, puppet theater, nativity scene, puppet authors, sculpture, artistic and figurative features, scenography, decorative and applied arts, composition, 20 th century, Ukraine.

UDC 792.2:792.01/745.749(477) «19»

DOLLS OF THE MEZHYHIRSKY VERTEP IN THE CREATIVITY OF ARTISTS-BOICHUKISTS OF THE 1920 S

Olga SHKOLNA – Doctor of Art History, Professor, Head, Professor
of the Department of Fine Arts of the Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Ganna KRIUKOVA – Associate Professor at the Department of the
Department of Fine Arts of the Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Oksana POPINOVA – Senior Lecturer at the Department of the
Department of Fine Arts of the Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

The purpose is to identify the artists and sculptors involved in the design of theatrical puppets and the development of the Mezhyhirsk Nativity Scene repertoire, and to outline the list of the latter's characters, characterize their stylistic and artistic-figurative features within the framework of avant-garde scenography.

Results. So, the Mezhyhirsk Nativity Scene puppet theater was founded in the fall of 1923 on the initiative of the political instructor, representative of the People's Commissariat of Education, and art critic Pavlo Horbenko. It was supported by the head of the institution Vasyl Sedlyar, sculptor, professor Yevhen Sahaidachny, and student activists – Ilko Zaika, Mykola Tsivchynsky, Dmytro Holovko.

Most likely, in addition to Yevhen Sahaidachny, Vasyl Sedlyar's wife Oksana Pavlenko and Mykhailo Boychuk's wife Sofia Nalepynska-Boychuk were involved in the development of graphic sketches of the nativity scene puppets.

The choice of characters was based on a synthesis of the active figures of medieval mysteries and traditional Ukrainian folk nativity scenes (such as God, Tsar, Archangel, Pastor, representatives of various professions and people from the common people). But to spite the day, they were supplemented with foreign heroes, mostly famous capitalists, interpreted, albeit with humor and sarcasm, but mostly with a negative connotation.

Among them are MacDonald (Ramsey MacDonald), Lord Curzon (George Curzon), sometimes he was passed off as Chamberlain, French diplomat (Paul Deschanel), American representative (Hugo Stinnes), General Ludendorff (Erich Ludendorff), Occasional diplomat (Woodrow Wilson), Occasional capitalists (Gustav Stresemann, Raymond Poincaré), some of whom were identified by the theater as political world figures of the 1920s in the last decade.

In total, during the years 1923–1924, while the Moscow Art Theater troupe existed, about 30 nativity dolls were designed (21 are available, several are known from photos, 1 from a graphic design, 1 blank), and 7 heads for them, made of wood based on prototypes of African sculpture with enlarged, exaggerated, mostly in a cubist-futuristic avant-garde manner with recognizable facial features, as well as 1 plywood nativity house (30 items in total). The latter was designed as a one-story one, because in it the authors tried to equalize sacred and profane images. In addition, a white canvas was stretched in front of the «shopka» (nativity scene), behind which the characters of the Far Eastern shadow theater were demonstrated, which complemented the performances. The house was made according to the memoirs of M. Tsivchinsky, a local Mezhyhirya master under his leadership, and the production of dolls was directly related to prof. E. Sahaidachny and the above-mentioned representatives of the student community.

Thus, these future artists of ceramics and heating engineering developed a repertoire of puppet nativity scenes, including individual mise-en-scenes and plays. They were tested on residents of villages near Mezhyhirya – Novy and Stary Petrivtsy, as well as Gostomel, Zhytomyr, Kyiv, Pryluky, Kharkiv, performing before Red Army soldiers in garrisons, peasants, townspeople in culture clubs and various reading rooms. Textile clothing for dolls was selected removable, some characters were somehow reshaped, transformed.

Research methodology. The study used the following scientific tools: the principle of scientific reconstruction, art history and culturology approaches, ontological, axiological, hermeneutic, historical-genetic, historical-chronological, comparative, socio-cultural, typological, iconographic and method of analysis of works of art.

Novelty. The novelty of the study lies in the clarification of information about the author of the idea of creating the Mezhyhirsk Nativity Scene, the artistic characters of this theater, and the house.

The practical significance. The results obtained make it possible to comprehend the sources of inspiration for individual cubo-futuristic searches for the scenography of avant-garde forms of dolls of the Mezhyhirsk Nativity Scene of 1923–1924. and to realize its historical, cultural and art-historical significance among the invaluable heritage of the Boychukists, as a whole layer of the «Shooteed Renaissance» of Ukraine of the early 20 th century, and to reassess it taking into account the high assessment of Mykhailo Starytsky's granddaughter Iryna Steshenko, representatives of the «Berezil» theater, in particular Les Kurbas, etc.

Key words: Boychuk artists, avant-garde, puppet theater, nativity scene, puppet authors, sculpture, artistic and figurative features, scenography, decorative and applied arts, composition, 20 th century, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2025
Отримано після доопрацювання 25.01.2025
Прийнято до друку 3.02.2025

УДК 78.472

ВІДЕНСЬКИЙ П'ЯТИСТРУННИЙ КОНТРАБАС У КОНЦЕРТНІЙ ТА КАМЕРНІЙ МУЗИЦІ КЛАСИЧНОГО ПЕРІОДУ

Золтан СОЛАНСЬКИЙ – творчий здобувач освітньо-наукового ступеня кафедри струнно-смичкових інструментів, Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка, Львів
<https://orcid.org/0009-0008-6500-3559>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.935>
zoltansolansky92@gmail.com

Стаття присвячена вивченню унікального явища в історії музичного мистецтва – розвитку контрабасового виконавства в епоху віденського класицизму. Особливу увагу приділено ролі віденського п'ятиструнного контрабаса з терцево-квартковим строем, який суттєво вплинув на характер композиторського письма, технічні прийоми гри та темброві можливості інструмента. Аналізуються умови, що сприяли появі великої кількості сольних і камерних творів з участю контрабаса, зокрема діяльність композиторів Гайдна, Моцарта, Гофмайстера, Шпергера, Діттерсдорфа. Розглядається співпраця композиторів із виконавцями-віртуозами, що стала основою для формування високої технічної школи гри на контрабасі. Також акцентується увага на актуальності історично обґрунтованого виконання творів цього періоду на інструменті у віденському строї.

Ключові слова: віденський стрій, віденський п'ятиструнний контрабас, контрабас, класична доба, камерна музика, виконавство.

Постановка проблеми. Попри значний обсяг музики, написаної для контрабаса в епоху віденського класицизму, ця сторінка музичної історії залишається малодослідженою. Недостатньо розкрито вплив віденського строю на технічні та стилістичні особливості творів, а також на розвиток сольного й камерного репертуару. В умовах сучасного зростання інтересу до історично обґрунтованого виконавства вивчення цього феномену набуває особливої актуальності, адже дозволяє глибше зрозуміти як музичну мову композиторів XVIII століття, так і особливості виконавської практики того часу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Праць, присвячених віденському п'ятиструнному контрабасу, а особливо аналізу музики для цього інструмента, є доволі мало. Одним із найвизначніших дослідників історії контрабаса загалом є австрійський музикознавець Альфред Планявський [7], який, зокрема, заснував Віденський контрабасовий архів, де зібрано та класифіковано понад 700 дуетів, 665 тріо, 470 квартетів та інші твори з автентичними партіями контрабаса. Його доробок є безцінним джерелом для реконструкції історичного репертуару. Дослідження Адольфа Майєра [2-3] та Йозефа Фохта [5-6] зосереджені на техніці гри та виконавській практиці на віденському контрабасі в епоху класицизму. В їхніх працях представлено огляд концертного репертуару, описано стилістичні риси творів, виконавську практику і технічні особливості гри у віденському строї, розглянуто питання австрійського конструювання контрабасів. Брюс Бонта [1] подає історичний контекст і термінологію струнних басових інструментів у XVII ст., що слугує підґрунтям для розуміння еволюції інструмента до часу віденського класицизму. Праця Джеймса Вебстера [8] розкриває особливості використання низьких струнних у камерній музиці та зміни в партитурній практиці. Нарешті, у каталозі Марка Гроднера [4] систематизовано джерела для контрабаса (музика, книги, записи, відео тощо), включаючи твори XVIII століття, надаючи сучасним дослідникам орієнтири для роботи з репертуаром.

Мета статті – виявити роль віденського п'ятиструнного контрабаса в концертній та камерній музиці класичного періоду, прослідкувати вплив строю цього інструмента на формування сольного та камерного контрабасового репертуару другої пол. XVIII ст., проаналізувавши твори для віденського контрабаса композиторів класичної доби, а також висвітлити роль контрабасистів-віртуозів у становленні виконавської традиції.

CONTENTS

VYTKALOV S., VYTKALOV V. SCIENTIFIC AND RESEARCH ACTIVITIES IN WAR CONDITIONS:
TO THE RESULTS OF THE 20TH INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL
CONFERENCE «EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES IN MODERN UKRAINE IN TIME
OF WAR: EDUCATIONAL AND CULTURAL AND ARTISTIC DIMENSION» INSTEAD OF A PREFACE3

DIRECTION «ART SCIENCE»**Part I. HISTORICAL AND ARTISTIC HERITAGE OF UKRAINE****IN THE CONTEXT OF THE WORLD CULTURE**

BONDARCHUK Y. IMAGES RELATED TO INITIATION RITES IN CAVE ART OF THE STONE AGE	7
GONCHAROVA O. CULTURAL AND ARTISTIC PRACTICES OF LAVINIA FONTANA IN EARLY MODERN BOLOGNA AND ROME	16
DMYTRENKO N. CHINOISERIE STYLE WITHIN THE CULTURAL AND ARTISTIC TRADITIONS OF THE FAR EAST IN EUROPEAN CONTEXT	31
SHKOLNA O., KRIUKOVA G., POPINOVA O. DOLLS OF THE MEZHYGIRSKY VERTEP IN THE CREATIVITY OF ARTISTS-BOICHUKISTS OF THE 1920 S	39
SOLANSKYI Z. VIENNA FIVE-STRING DOUBLE BASS IN CONCERT AND CHAMBER MUSIC OF THE CLASSICAL PERIOD	48
IVANOVA-HOLOLOBOVA D. «BITE, BOTTLE, BEAUTY» – HIERARCHY OF NEEDS OF EUROPEAN FOLK PUPPET HEROES	53
KHODAKIVSKYI D. LES KURBAS'S 1933 PRODUCTION OF MAKLENA GRASA AS A SYNTHESIS OF ARTISTIC EXPLORATION AND THEORETICAL INQUIRY	60
NOVAKOVYCH M., IHNATOVA L THE LUTSK OPERA STUDIO AS A UNIQUE PHENOMENON OF AMATEUR CREATIVITY IN THE MID-TWENTIETH CENTURY: REGIONAL STUDIES	66
PSHENYCHNA O. TRANSFORMATION OF FOLKLORE SOURCES IN YU. MEITUS'S OPERA «STOLEN HAPPINESS»	73
BUBNOVA V. THE JOURNAL UKRAINIAN THEATRE AS A MIRROR OF FESTIVAL LIFE IN THE UKRAINIAN SSR : CRITICAL DISCOURSE OF THE 1970–1980 s	79
KONOVALOVA O. ROSETTE GERDAN AS AN EXAMPLE OF THE EURASIAN MIGRATION PROCESSES OF GLASS JEWELLERY	86
KURDUPOVA O., DEHTIAR L, SAMOILOVA E. THE ART OF DANCE AS A TRANSLATOR OF CULTURAL MEMORY IN CONTEMPORARY UKRAINE	94
LEVCHENKO M., LYMARENKO L., TERESHENKO N. ART ON THE FRONT LINE : VISUAL CULTURE OF WAR AND THE IMAGE OF VICTORY IN UKRAINIAN ART DISCOURSE 2022-2024	100
ITAO DONG. INTERNATIONAL MUSIC COMPETITIONS AND FESTIVALS IN CHINA: CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS	108

**Part II. THEORETICAL AND ARTISTIC ASPECTS OF THE
UKRAINIAN CULTURE**

CHIKARKOVA M. LANDSCAPE AS A SIGN OF SACRED SPACE : SEMIOTICS OF NATURE IN THE BYZANTINE ICONOGRAPHIC CANON	115
HNATYSHYN O. FORMATION IN THE «SMALL» 'SONATAS OF CHINESE COMPOSERS IN THE EARLY PERIODS OF THE GENRE DEVELOPMENT(ON THE EXAMPLE OF THE SONATA FOR	

PIANO BY YANG LIXIN)	121
SIEROVA O. HARMONIC STASIS AS AN AESTHETIC PRINCIPLE IN THE MUSIC OF THE POSTMODERN ERA	128
BEKIROV U. THEATRE MUSIC OF THE FIRST QUARTER OF THE 21 ST CENTURY IN THEORETICAL AND ART HISTORICAL RESEARCH	134
ISHCHENKO K. DIGITALIZATION OF THE ART MARKET : A NEW ERA OF ART AND COMMERCE	139
PYSMENNA O., REN JIAQI, CHEREVKO K. THE MAGIC OF THE NIGHT IN WANG XIE'S «FALLING NIGHT FLOWER»: FROM FOLKLORIC MOTIFS TO IMPRESSIONISM	145
IRYHINA S., LIESNIK O., MARHINA O. INTERPRETATION OF A. KOS-ANATOLSKIY'S CHORAL WORKS IN A MODERN PERFORMING CONTEXT	152
YEROSHENKO O. «SONNETS» BY M. DREMLYUGA TO POEMS BY FR. PETRARCH: VOCAL-PERFORMANCE DISCOURSE	159
BOGOIEVA T., TATARNIKOVA A. MUSICAL DRAMATURGY OF CONTEMPORARY UKRAINIAN CHILDREN'S BALLET : THE CASE OF YURIY SHEVCHENKO'S «THUMBELINA»	166
YANG JINLIN. THE DEPTHS OF WATER SYMBOLISM IN CHU WANHUA'S COMPOSITION «THE GREAT RIVER»	171
GAO DAQIAN. GENRE AND STYLE FEATURES OF THE PIANO PIECE «BALLAD – SONG OF THE GUERRILLAS» BY WANG LISAN	176
NIGAR YASHA GIZI PRIMOVA. REVIEW OF THE HISTORY OF RADIO THEATRE	183
DRACH T. IMPORTANCE OF PHYSICAL TRAINING FOR POLE DANCE PERFORMERS	188
SHPYRALO-ZAPOTOCHNA L., DUDYCH I. FROM THE FOUNDING AND DEVELOPMENT OF PICTORIAL PHOTOGRAPHY TO NEO-PICTORIALISM BY PHOTOGRAPHER SVITLANA TKACHENKO	194
PATYK R. THE WORK OF VOLODYMYR PATYK IN THE CONTEXT OF SOURCE STUDIES: A REVIEW, PROBLEMS AND RESEARCH PROSPECTS	201
VLASOV O. SAANS – CRIMEAN TATARS VARIANT OF TAGINES	207

Part III. SUMMARIES, REVIEWS, REPORTS

SYROTYNSKA N. NEW MONOGRAPH BY BOHDAN KINDRATYUK ON THE MUSICAL ART OF THE HALYCH-VOLYN PRINCIPALITY	213
KALENYUK O., PANFILOVA O. CREATIVE CITATION OR PLAGIARISM? ON THE ISSUE OF ARTISTIC ORIGINALITY IN ART EDUCATION	215

DIRECTION «CULTUROLOGY»

Part I. DYNAMICS OF CULTURE. CULTURAL MEMORY.

CULTURE AND TRADITIONS

HAIUK I. THE SPECIFICS OF THE ASSIMILATION PROCESSES OF ARMENIANS IN NORTHERN BUKOVYNA IN THE LATE XVIII-1-ST HALF OF THE XX CENTURY	222
PETROVA I. I. MEMORY INFRASTRUCTURE AND PROVENANCE IN POSTCOLONIAL DISCOURSE: AN ANALYTICAL PERSPECTIVE ON J. BACH'S APPROACH	228
HORB Y. ALEKSANDER BRÜCKNER AND THE JOURNAL «LUD»: A HISTORY OF COLLABORATION	233
MOLCHKO U. SOCIO-CULTURAL LANDSCAPE OF MELANIA NYZHANKIVSKA'S PUBLICATIONS IN THE MAGAZINE «DILO» IN THE 1930-s XX CENTURY	238

BITAIEVA H. MURALS AS AN INDICATOR OF SOCIO-CULTURAL TRANSFORMATIONS IN URBAN SPACE: GLOBAL EXPERIENCE AND THE UKRAINIAN CONTEXT	242
BOLOGOV M. THE HISTORIOGRAPHY OF THE VERYOVKA CHOIR'S ACTIVITY (1943-2025) IN THE CONTEXT OF SOCIOCULTURAL TRANSFORMATIONS	251
PLYUTA O. ANTHROPOLOGY OF FOOD: FOREIGN DISCOURSE OF THE 20TH CENTURY	258
PIDSUKHA O. THE UKRAINIAN ARTISTIC COMMUNITY IN THE UNITED STATES OF AMERICA : INSTITUTIONAL TRANSFORMATIONS	264
DATS I. FEATURES OF OLEG SEMENOVYCH TYMOSHENKO'S ARTISTIC MANAGEMENT	271

Part II. PROBLEMS AND CONTRADICTIONS

OF MODERN CULTURAL PROCESS

PETRENKO V. EXISTENTIAL DIMENSIONS OF WAR	277
DOVHANYK O. CONCEPTUALIZATION OF THE SOCIO-CULTURAL PHENOMENON OF IDENTITY IN THE THEORIES OF RESEARCHERS OF THE XX-XXI CENTURIES	283
POTOTSKA O., KOROBKO M. UKRAINIAN CINEMA BETWEEN THE PAST AND THE FUTURE: TRADITIONS, PRESERVATION, POPULARIZATION	292
LUKIANENKO V. THE CONCEPT OF THE NATIONAL IN THE ALTERNATIVES OF THE PRODUCTION-PROGRESSIVE AND CULTURAL-HISTORICAL APPROACHES	297
BOHUTSKYI A. SOCIO-CULTURAL PRACTICES OF THE NEW 'NORMAL': ADAPTATION TO THE LONG-TERM MARTIAL LAW	302
KRAVETS I. CULTURAL MEMORY POLICY AS A TOOL FOR RESTORING CULTURAL IDENTITY AND OVERCOMING THE CONSEQUENCES OF GENOCIDE	311
JIAHUI Huang INTERPRETIVE DYNAMICS OF THE CONCEPT OF ARTISTIC CREATIVITY IN ANCIENT CULTURE	318
LIAPCHENKO M AN ATTEMPT AT A PHENOMENOLOGICAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF SAMPLING BASED ON PIERRE SCHAFER'S SOUND OBJECTS : CULTURAL STUDIES PERSPECTIVE	324

Part III. CULTURE AND SOCIETY.

CULTURE OF PROFESSIONAL SPHERE OF ACTIVITY

BAIDA M. CHANGING MEDIA CONSUMPTION PRACTICES IN UKRAINE : FROM TRADITIONAL TO DIGITAL	329
ANTIPINA I. AI IN THE MUSIC INDUSTRY : TRANSFORMING CREATIVE PROCESSES	335
BEDRINA N. INTEGRATING DIGITAL HERITAGE INTO EDUCATIONAL PRACTICE : OPPORTUNITIES AND CHALLENGES	342
VILCHYNSKA I., SVIATNENKO A., STAKHOVSKA M. FUNCTIONING OF CULTURE CLUB INSTITUTIONS IN THE CONDITIONS OF THE MODERN LEGAL FIELD	347
SHOSTAK V., MOSKIVYCH O., STOLIARCHUK N. CULTURAL AND ARTS INSTITUTIONS : INNOVATIVE MANAGEMENT, CULTURAL PRACTICES AND CREATIVE FORMS OF LEISURE	353
OZOROVYCH V., FABRYKA-PROTSKA O. MUSEUMS OF THE HUTSUL REGION AS A MEANS AND FORM OF PRESERVATION OF CULTURAL HERITAGE	362
HOLEI N. UNIVERSALISM OF THE CREATIVE PERSONALITY OF MYKOLA HUBCHUK	366
KHLIEBNIKOV P. FOLK SONG CULTURE AS A PHENOMENON OF CULTURAL KNOWLEDGE	372

MARTSIICHUK Y. VISUAL STUDIES OF MODERN CULTURE AS A RESULT OF THEORETICAL AND METHODOLOGICAL RENEWAL : FOREIGN EXPERIENCE	381
BOROVYK D. THE FIGURE OF VITALIY KULYKOV IN THE CONTEXT OF THE ARTISTIC CULTURE OF KHARKIV REGION IN THE EARLY 21ST CENTURY	388
DANILOVA A. RESEARCH ON INTERCULTURAL INTERACTION IN THE CONTEXT OF «OTHERNESS STUDIES» : UKRAINIAN AND INTERNATIONAL ACADEMIC PERSPECTIVES	393
DEMYDENKO M., KONOVALOV D., KONOVALOVA S., OSTROUS S., MARKHAICHUK N. AUTHORIAL DOCUMENTARY FILMMAKING IN UKRAINE IN THE LATE 1980 TO EARLY 1990 s : BETWEEN POLITICAL AWAKENING AND NATIONAL IDENTITY	402

Part IV. SUMMARIES, REVIEWS, REPORTS

PERSANOVA I. PSYCHOLOGICAL FEATURES OF PERCEPTION OF STAGE ART : INTERACTION BETWEEN ACTOR AND SPECTATOR	409
SHATROVA M. INCLUSIVE PRACTICES IN SOCIO-CULTURAL ACTIVITIES OF THE RIVNE REGIONAL UNIVERSAL SCIENTIFIC LIBRARY	413
HORBAN Y., OLIYNUK O., TRANSFORMATION OF INFORMATION CULTURE UNDER THE INFLUENCE OF TECHNOLOGICAL INNOVATIONS	421

DIRECTLY «DESIGN»

Part I. DESIGN AS A CULTURAL PRACTICE

PROKOPCHUK I, KANTAROVSKIY Y., PROKOPENKO V. THE AESTHETICS OF LOSS : TRANSFORMATIONS OF MEMORIAL SPACE IN VISUAL ART AND DESIGN OF THE 20 TH–21 ST CENTURIES	429
POLISHCHUK O. HARMONY AS A CONCEPT OF DESIGN, AESTHETICS, DESIGN EDUCATION AND ART EDUCATION : THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS	439
OVAKIMIAN L., KROTOVA T. KEY POSITIONS OF SEMIOTICS IN SHAPING PROFESSIONAL IMAGE THROUGH COSTUME	446
FEDORENKO S., BUTKO L., MASLAK V. MONETARY NOTES OF THE UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC : GEORGIY NARBUT'S GRAPHIC SOLUTIONS AS AN EXPRESSION OF NATIONAL IDENTITY	452
PAPETA S., YAREMCHUK O., LATIY O., YAKIVYUK O., SOLOPOV V. THE IMPACT OF INNOVATIVE FORMS OF ART EDUCATION IN THE 1920–1930 S ON THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN AVANT-GARDE ART	459
PRATSKOV R. VIDEO DESIGN AS A MODERN TOOL FOR CREATING INNOVATIVE PICTURE LEXICON OF STAGE SPACE	468
DIACHENKO A. INNOVATION AND EXPRESSION : THE CREATIVITY OF MYROSLAV VAIDA IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY ART	473

DIRECTION «MUSEOLOGY. HISTORICAL STUDIES»

Part I. MUSEUM STUDIES. MONUMENT STUDIES

KAROIEVA T. MUSEUMS IN THE SYSTEM OF HIGHER PEDAGOGICAL ADULT EDUCATION : PROBLEMS OF SOCIAL MISSION AND PROFILING	482
NADOLSKA V., HAVRYLIUK S. GLOCALIZATION AND DEVELOPMENT OF MUSEUM ACTIVITIES IN UKRAINE	487
BONDARCHUK V. THE OVERTOURISM MANIFESTATIONS AND MUSEUMS : IDENTIFYING THREATS AND PREVENTING THEM	494

CHYBYRAK S., MIROSHNYCHENKO-HUSAK L. EXHIBITION AS A FORM OF CULTURAL AND EDUCATIONAL INTERACTION WITH THE COMMUNITY : ON THE EXAMPLE OF THE PROJECT «OURS/OTHERS. STORIES ABOUT...»	501
PROKOPOVYCH L. DOCUMENTARY LINGUISTICS AS A THEORETICAL AND APPLIED DISCIPLINE : CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS	506
MORGUN A. THEORETICAL PARADIGMS OF COMMUNICATION : THE INTERDISCIPLINARY DIMENSION OF COMMUNICATION STUDIES	511
<i>DIRECTION «MANAGEMENT OF SOCIO-CULTURAL ACTIVITIES»</i>	
<i>Part I. MANAGEMENT OF SOCIO-CULTURAL ACTIVITIES IN THE</i>	
<i>STRUCTURE OF CULTURE</i>	
OSAULA V. TRANSFORMATION OF COMPETENCES OF SOCIO-CULTURAL ACTIVITY MANAGER UNDER THE INFLUENCE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE	517
DIACHENKO R., BIELOFASTOVA T. EMOTIONAL AND COMMUNICATIVE ENVIRONMENT OF BRAND IDENTITY OF HOSPITALITY ESTABLISHMENTS	522
OSYPOVA Y., PAKHOTA N., SEMENCHUK T. DIGITAL CULTURE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION : CHANGING IDENTITY AND CULTURAL PRACTICES IN UKRAINIAN SOCIETY	528

Наукове видання
Scientific edition



**Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку
Науковий збірник**

**Ukrainian culture : past, modern and ways of development
Scientific journals**

**Напря́м : Мистецтвознавство
Branch : Art Criticism**

**Напря́м : Культуроло́гія
Branch : Culturology**

**Напря́м : Диза́йн
Branch : Design**

**Напря́м : Менеджмент соціокультурної діяльності
Branch : MANAGEMENT OF SOCIO-CULTURAL ACTIVITIES**

**Випуск 50
Issue 50**

Редактор :
В. Г. Виткалов
Editor :
V. Vytkaľov

Комп'ютерна верстка:
С. В. Виткалов, Л. М. Федорук
Computer make-up:
S. Vytkaľov, L. Fedoruk

**Електронні версії наукових збірників та вимоги до публікацій
знаходяться на сайті – <https://kulturologiya.rshu.edu.ua/>**

М/т.: 096-541-71-35 – головний редактор та 067-803-23-98 – відповідальний секретар

Електронна адреса: sergiy_vsv@ukr.net

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Зам. № 285/2. Ум. друк. арк. 34,48. Наклад 100.

Видавничі роботи:

**ФОП Брегін А.Р свідоцтво про державну реєстрацію ААБ № 750918 від 20.11.2012 р.
33009, м. Рівне, вул. Біла, 53, Г2.**

***Адреса редакції:* 33000, Україна, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12,
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра івент-індустрій, культурології та музеєзнавства**